

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

Κέντρο Αριστείας «Πολυγλωσσία και Γλωσσική Πολιτική»
Φιλοσοφική Σχολή, Παν/πολη Ζωγράφου, 157 84 Αθήνα
Ιστοσελίδα: <http://elp.enl.uoa.gr/>
Email: cem.nkua@gmail.com

**Η σημασία της πολυγλωσσίας σήμερα στον κόσμο,
στην Ευρώπη, στην Ελλάδα**

Γλωσσικά Ανθρώπινα Δικαιώματα

Συλλογικά δικαιώματα: αναφέρονται σε εθνικές και γλωσσικές μειονότητες οι οποίες διαφοροποιούνται από την πλειοψηφούσα εθνική ή γλωσσική ομάδα και τελούν υπό την προστασία της Κοινωνίας των Εθνών, **1920-1940**

Ατομικά ανθρώπινα δικαιώματα: υπό την σκέπη του ΟΗΕ, **1945-σήμερα**

Συλλογικά δικαιώματα προστασίας των γλωσσών: διακηρύσσονται από τον ΟΗΕ, την ΟΥΝΕΣΚΟ και υπερεθνικούς οργανισμούς, όπως η Ε.Ε., **1990**

Πολυγλωσσία και Ο.Η.Ε.

- 1945:** Δημοσιεύεται η χάρτης των Ηνωμένων Εθνών
- 1990:** Δημοσιεύεται η σύμβαση για την προστασία των εργαζομένων μεταναστών και των μελών των οικογενειών τους σχετικά με τη διαφύλαξη και διδασκαλία της μητρικής τους γλώσσας και του πολιτισμού
- 1992:** Διακήρυξη για τα δικαιώματα των ατόμων που ανήκουν σε εθνικές ή εθνοτικές, θρησκευτικές και γλωσσικές μειονότητες
- 2007:** Διάλογος υψηλού επιπέδου σχετικά με τη διά-θρησκευτική και τη διαπολιτισμική συνεργασία για την προώθηση της πολιτισμικής πολυμορφίας
- 2008:** Διακήρυξη του Διεθνούς Έτους Γλωσσών
- 2009:** Διακήρυξη διατήρησης και προστασίας όλων των γλωσσών των λαών του κόσμου

Πολυγλωσσία και ΟΥΝΕΣΚΟ (1/2)

Σύμβαση κατά των διακρίσεων στην εκπαίδευση, **1960**

Σύσταση για διεθνή συνεννόηση και συνεργασία, ειρήνη και εκπαίδευση σχετικά με τα δικαιώματα του ανθρώπου και θεμελιωδών ελευθεριών και ειδικότερα για τη μελέτη των διαφορετικών πολιτισμών και τη διδασκαλία των ξένων γλωσσών, **1974**

Τα πρώτα διεθνή συνέδρια για τη διαπολιτισμική εκπαίδευση, **1992**, και για τη διατήρηση της πολιτισμικής ταυτότητας και των γλωσσών των εθνοτικών ομάδων, **1994**.

Διακήρυξη της 21η Φεβρουαρίου ως Διεθνούς Ημέρας Μητρικής Γλώσσας, **1999**

Πολυγλωσσία και ΟΥΝΕΣΚΟ (2/2)

Οικουμενική Διακήρυξη για την πολιτισμική και τη γλωσσική ποικιλομορφία στις κοινωνίες γενικά και στα εκπαιδευτικά συστήματα ειδικότερα, **2001**

Δράση για την στήριξη των γλωσσών που κινδυνεύουν να εξαφανιστούν, **2003**

Σύμβαση για την προστασία και την προώθηση της πολυμορφίας των πολιτιστικών εκφράσεων με ενίσχυση της διαπολιτισμικότητας για την ανάπτυξη πολιτιστικών αλληλεπιδράσεων μέσα στο πνεύμα της οικοδόμησης γεφυρών μεταξύ των λαών, **2008**

Πολυγλωσσία και Ευρωπαϊκή Ένωση (1/7)

Η ραγδαία αύξηση της κινητικότητας και της μετανάστευσης των τελευταίων δεκαετιών στην Ευρώπη δημιούργησε ένα πολυπολιτισμικό και πολυγλωσσικό περιβάλλον και την ανάγκη μιας κοινής εκπαιδευτικής πολιτικής που θα δώσει λύσεις στη μάθηση μαθητών με διαφορετικό γλωσσικό και πολιτιστικό υπόβαθρο.

Ο σεβασμός της γλωσσικής και πολιτιστικής πολυμορφίας αποτελεί βασική αρχή της Ευρώπης και κατοχυρώνεται με το άρθρο 22 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Πολυγλωσσία και Ευρωπαϊκή Ένωση (2/7)

Ψήφισμα του Συμβουλίου της 31ης Μαρτίου **1995**, για την εκμάθηση και διδασκαλία των γλωσσών, για τη διδασκαλία δύο ευρωπαϊκών γλωσσών επιπλέον της μητρικής

Ψήφισμα του Συμβουλίου της 16ης Δεκεμβρίου **1997** για τη διδασκαλία των γλωσσών της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε πρώιμη ηλικία, για την ανάπτυξη γλωσσικών και διαπολιτισμικών ικανοτήτων και την καλλιέργεια της ιδιότητας του ευρωπαίου πολίτη

Κηρύσσεται Ευρωπαϊκό Έτος Γλωσσών, **2001**

Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στη Βαρκελώνη περί εκμάθησης δύο γλωσσών επιπλέον της μητρικής (το γνωστό «2+1») από πολύ μικρή ηλικία.

Πολυγλωσσία και Ευρωπαϊκή Ένωση (3/7)

Δημοσιεύεται το νέο στρατηγικό πλαίσιο για την πολυγλωσσία, **2007**

- Γλωσσική πολυμορφία συμβάλλει στην κοινωνικής συνοχής και καλλιεργεί ανεκτικότητα
- Περιφερειακές και μειονοτικές γλώσσες: πολιτιστικός θησαυρός
- Εκμάθηση γλωσσών: ουσιώδες στοιχείο για τη δια βίου μάθηση
- Στενότερη συνεργασία για τη διδασκαλία γλωσσών, στην εξέταση και την πιστοποίηση γλωσσομάθειας

Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για την πολυγλωσσία, **2008**

- Έτος Διαπολιτισμικού Διαλόγου για την ενίσχυση της ευρωπαϊκής συνεργασίας για την πολυγλωσσία, την λήψη μέτρων για την αποτελεσματική διδασκαλία γλωσσών σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης
- Η πολυγλωσσία συμβάλλει στη διατήρηση της πολιτιστικής πολυμορφίας και αποτελεί προστιθέμενη αξία για την ανάπτυξη οικονομικών και πολιτιστικών σχέσεων

Πολυγλωσσία και Ευρωπαϊκή Ένωση (4/7)

Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για τις απειλούμενες ευρωπαϊκές γλώσσες, **2013**

Συμπεράσματα του Συμβουλίου για την πολυγλωσσία και την ανάπτυξη γλωσσικών δεξιοτήτων **2014**

Σύσταση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στα κράτη-μέλη κατά τη Σύνοδο Μαΐου **2018**, στο Gothenburg της Σουηδίας

- Να υιοθετηθεί μια ολοκληρωμένη, συνεκτική προσέγγιση στη διδασκαλία και εκμάθηση γλωσσών
- Να βοηθηθούν οι νέοι να μάθουν μία ευρωπαϊκή γλώσσα επιπλέον της γλώσσας του σχολείου και να ενθαρρυνθούν για την απόκτηση μιας τρίτης γλώσσας
- Να υποστηριχτούν οι εκπαιδευτικοί, επιμορφωτές και διευθυντές σχολείων για την ανάπτυξη γλωσσικής ευαισθητοποίησης επενδύοντας στην αρχική και τη συνεχιζόμενη εκπαίδευση των εκπαιδευτικών γλωσσών

Πολυγλωσσία και Ελλάδα (1/7)

Στην Ελλάδα, σήμερα, διακρίνουμε τις αλλόγλωσσες ομάδες της σε δύο άξονες:

- στον άξονα της διαχρονίας εντάσσουμε τη λεγόμενη **“κατατεθειμένη διγλωσσία”**: γηγενείς ή ιστορικές μειονοτικές γλώσσες
- στον άξονα της συγχρονίας όπου εντάσσουμε τη **“μη κατατεθειμένη διγλωσσία”**: γλώσσες των απανταχού προέλευσης μεταναστών και προσφύγων

Η ελληνική γλώσσα αποτελεί τη δεύτερη ή τρίτη γλώσσα όλων των ανωτέρω γλωσσικών κοινοτήτων και το θέμα της διδασκαλίας τόσο της ελληνικής γλώσσας όσο και των μειονοτικών ή “μεταναστευτικών” γλωσσών, αποτελεί τον κοινό τόπο σύνδεσης των ανωτέρω αλλόγλωσσων ομάδων και κοινό προβληματισμό ως προς τον τρόπο αντιμετώπισής της.

Πολυγλωσσία και Ελλάδα (2/7)

- Αριθμητικά στοιχεία αλλοδαπών μαθητών (α)

- Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ από την απογραφή του 2011 (νέα απογραφή δεν έχουμε μέχρι στιγμής), επί συνόλου 10.815.197 ατόμων, οι 911.929 δεν έχουν ελληνική υπηκοότητα (8,4% του συνόλου των απογραφέντων).
- Το μεγαλύτερο ποσοστό (52,7%) των αλλοδαπών που διαμένουν στην Ελλάδα έχουν αλβανική υπηκοότητα, το 8,3% βουλγαρική, το 5,1% ρουμανική, το 3,7% πακιστανική, το 3% γεωργιανή, το 1,9% ουκρανική, το 1,7% αγγλική (Η.Β.), το 1,7% κυπριακή, το 1,6% πολωνική, το 1,5% ρωσική, το 1,2%, ινδική, το 1,2%, μπαγκλαντεσιανή, το 1,2% γερμανική, 1,1% αιγυπτιακή, το 1,1% молδαβική, και το 1,1% φιλιππινέζικη, κ.ά.

Μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο:

- 1995-96: 0,6% αλλοδαποί επί του συνόλου του μαθητικού πληθυσμού
- 1998-99: 2,5%
- 2004-05: 7,8% [...]
- 2011-12: 12,27% στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, 8,74% στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (80.000 μαθητές)
- 2012-13: ποσοστό 10,2%
- 2016-17: 50.626 μαθητές , 2017-18: 23.900 μαθητές
- 2020-21: 33.440 μαθητές, με τη μεγαλύτερη συγκέντρωση να σημειώνεται στην περιφέρεια Αττικής (27,6% - 9.258 μαθητές),ακολουθούμενη από την περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας (21,12%)

(Στοιχεία του ΥΠΑΙΘ - Γενική Διεύθυνση Ψηφιακών Συστημάτων, Υποδομών και Εξετάσεων).

Πολυγλωσσία και Ελλάδα (3/7)

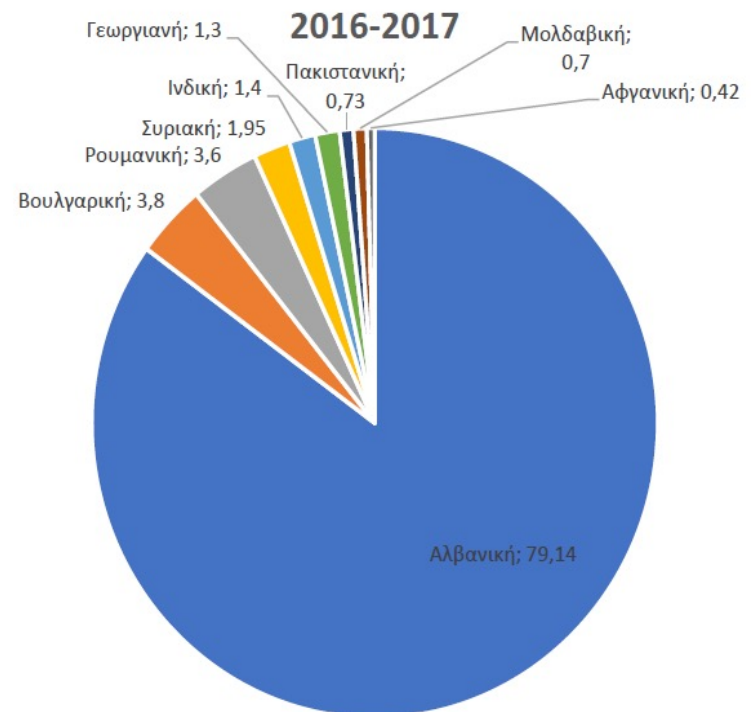
- Αριθμητικά στοιχεία αλλοδαπών μαθητών 2016-2017 (β)

Κατανομή των μαθητών ως προς τις χώρες προέλευσης (κατά φθίνουσα σειρά):

2016-17: αλβανικής καταγωγής (79,14%), βουλγαρικής (3,8%), ρουμανικής (3,6%), συριακής (1,95%), ινδικής (1,40), γεωργιανής (1,30%), πακιστανικής (0,73%), молδαβικής (0,70%), αφγανικής (0,42%), [...]

(Στοιχεία του ΥΠΑΙΘ - Γενική Διεύθυνση Ψηφιακών Συστημάτων, Υποδομών και Εξετάσεων).

Κατανομή των μαθητών ως προς τις χώρες προέλευσης (κατά φθίνουσα σειρά):

Πολυγλωσσία και Ελλάδα (4/7)

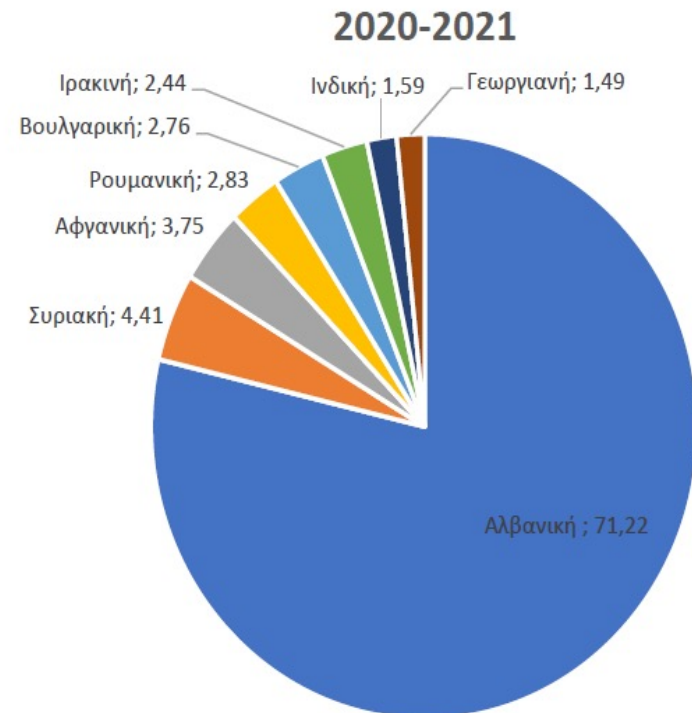
- Αριθμητικά στοιχεία αλλοδαπών μαθητών 2020-2021 (γ)

2020-21: αλβανικής καταγωγής (71,22%), συριακής καταγωγής (4,41%), αφγανικής (3,75%), ρουμανικής (2,83%), βουλγαρικής (2,76%), ιρακινής (2,44%), ινδικής (1,59%), γεωργιανής (1,49%), [...]

Συνολικά, για το 2020-21 αναφέρονται 119 χώρες προέλευσης (και για το 2016-17,118).

(Στοιχεία του ΥΠΑΙΘ - Γενική Διεύθυνση Ψηφιακών Συστημάτων, Υποδομών και Εξετάσεων).

Κατανομή των μαθητών ως προς τις χώρες προέλευσης (κατά φθίνουσα σειρά):

Πολυγλωσσία και Ελλάδα (5/7)

Οι μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο έχουν 33 διαφορετικές μητρικές γλώσσες (στοιχεία 2010-11).

Ενώ, εκπαιδευτικοί, γονείς, μαθητές, επιστήμονες έως και μη κυβερνητικές οργανώσεις και ιδιωτικοί φορείς αγωνιούν για την εκπαίδευση των μαθητών με πρώτη γλώσσα άλλη από την Ελληνική, η ελληνική πολιτεία με μεγάλη φειδώ ασχολείται με το θέμα.

Ο νόμος 2413 του 1996 περί της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, εξαιρετικά λιτός και εν τέλει ελλιπής, δεν επαρκεί για να καλύψει τις ολοένα διογκούμενες εκπαιδευτικές ανάγκες των παιδιών με μεταναστευτικό υπόβαθρο.

Πολυγλωσσία και Ελλάδα (6/7)

Η μαζική μετανάστευση προς την Ελλάδα από το 1990 έως σήμερα επέφερε σημαντικές αλλαγές και έχει θέσει τα εξής ερωτήματα:

- Τι κάνουμε με αυτές τις “άλλες” γλώσσες και τους πολιτισμούς είτε “κατατεθειμένης” είτε “μη κατατεθειμένης” διγλωσσίας/πολυγλωσσίας;»
- Ως πολιτεία, θεωρούμε τις γλώσσες “δυνάμει πρόβλημα προς επίλυση”, “πηγή κοινωνικού εμπλουτισμού” ή αυστηρά και μόνον “ατομικό δικαίωμα”;

Έχουν υλοποιηθεί και συνεχίζουν να πραγματοποιούνται, βεβαίως, παρεμβάσεις της ελληνικής πολιτείας κυρίως με τη συνδρομή της πανεπιστημιακής κοινότητας υπό τη μορφή εκπαιδευτικών προγραμμάτων απευθυνόμενων σε συγκεκριμένες ομάδες-στόχους, με ιστορική παρουσία ή μη στην Ελλάδα, όμως ο σχεδιασμός των προγραμμάτων αυτών διακρίνεται από α-συνέχεια και αποσπασματικότητα, με μικρή, τελικά, αποτελεσματικότητα στην εκπαίδευση και στο σύνολο της κοινωνίας.

Πολυγλωσσία και Ελλάδα (7/7)

Σε διεθνές επίπεδο και σε πολλές χώρες της Ευρώπης η αντίληψη των πραγμάτων εξελίσσεται και συνεχώς επικαιροποιείται ανάλογα με τις κοινωνικές συνθήκες

Στην Ελλάδα φαίνεται να μην έχουμε ακόμη οργανωθεί ώστε να αντιμετωπίσουμε με συστηματικό σχεδιασμό, πρόβλεψη και συνέπεια τα αναφεύμενα σχετικά ζητήματα

Το Κ.Α. είναι σε θέση να συμβάλει στον σχεδιασμό σύγχρονων και τεκμηριωμένων γλωσσικών πολιτικών στη βάση ερευνητικών δεδομένων.

Πολυγλωσσία στην Ελλάδα και ο ρόλος μας

- Τα ερωτήματα σχετικά με τη διαχείριση της πολυγλωσσίας στην Ελλάδα, τα οποία θεωρούμε ως τα σημαντικότερα είναι τα εξής:
 - Ασκείται οργανωμένη, στοχευμένη και συντονισμένη Γλωσσική Πολιτική στην Ελλάδα και εάν ναι, από ποιον φορέα της Πολιτείας;
 - Το κατεξοχήν πεδίο εφαρμογής της γλωσσικής πολιτικής είναι το σχολείο. Από πού/ποιον καθορίζεται η διδασκαλία των ξένων γλωσσών στο σχολείο; Ποιος φορέας και με ποιον τρόπο διαχειρίζεται τη γλωσσική πολυμορφία στο σχολείο;
 - Ποιος φορέας και με ποιον τρόπο καθορίζει τη γλωσσική πολιτική στην τριτοβάθμια εκπαίδευση;
 - Ποιος είναι ο υπεύθυνος πολιτειακός θεσμός ο οποίος συντονίζει οργανωμένα, επισταμένως και αποτελεσματικά τη γλωσσική πολιτική στην Ελλάδα;
- Ο ρόλος του Κ.Α. μας μπορεί να είναι καθοριστικός στην αντιμετώπιση της ελλιπώς οργανωμένης γλωσσικής πολιτικής.

Το περιεχόμενο της παρουσίασης συντάχτηκε από την Ελένη Σελλά, Καθηγήτριας του Τμήματος Τουρκικών Σπουδών και Σύγχρονων Ασιατικών Σπουδών του ΕΚΠΑ, μέλους της Επιστημονικής Επιτροπής του Κέντρου. Για περισσότερες πληροφορίες: elesella@turkmas.uoa.gr